

Wim van Eck (1951).

Een weekend is kort, dus werd de tijd volledig uitgebuit; nog zaterdagmiddag bezochten we de heide bij Hoef. Een complex vochtige heide met struik- en boomopslag, in het midden waarvan een zeer fraai ven ligt. Ven en directe omgeving waren het doel van ons onderzoek. We hebben hier te maken met een vrijwel geheel dichtgegroeid ven met slechts in het centrum een klein open gedeelte, waarin alleen op open afgeplagde stukken water staat. Overigens bevindt zich grondwater onder de oppervlakte, in het midden vlak eronder, naar de randen dieper. Om een indruk te krijgen van de wijze van verlanding, hebben we een transect gelegd en daarin vier typerende opnamen gemaakt, waarvan de eerste twee het vochtigste stadium aan de ene, respectievelijk aan de andere zijde van het ven weergeven (zie de tabel).

Uit de natte opnamen valt af te lezen dat we met een matig voedselarm milieu te maken hebben. Soorten uit de rietorde (holpijp, pijptorkruid, mannagrass) worden opgevolgd door Magnocaricionsoorten (snavelzegge, blaaszegge, buiten de opname tweerijige zegge), maar daarnaast vinden we ook waterdrieblad, waternavel, veenpluis, kruipend struisgras, wateraardbei als soorten van voedselarm milieu, die, zoals meer bij soortgelijke vennen gebeurt, naar de randen toe een belangrijke rol gaan spelen. Verder geven de opnamen een goed beeld van de veranderingen die in een plas van het midden uit optreden, waarbij het dieper worden van het grondwater (in opname 4 al enkele dm onder de oppervlakte) de oorzaak er van is dat meer soorten gedijen en de concurrentiekracht van de eerste dominerende vochtminnaars wordt gebroken. Daarbij verdwijnen sommige, andere houden nog lang stand, terwijl een evenwicht ontstaat binnen een veel groter soortenaantal, waarin de moslaag steeds meer gaat meespelen.

Plaatselijk gaat het blauwgrasland via een struisgrasfacies over in een struweel van wilgen, berken en vuilboom. Waar dit echter hogerop niet gebeurt, bereikt het Molinietum een fraaie vorm, waarin hier zelfs vetblad, spaanse ruiter en tweehuizige zegge groeien! Op de overgang van grasland naar heide waren hier te vinden hazezegge en afgekorte zegge

VEN IN DE HEIDE BIJ HOEF (23 juni 1951).

Opname nummer	1	2	3	4
Bedekking kruidlaag in %	90	100	95	85
Hoogte kruidlaag in m	1,50	1,00	0,75	0,40

Kruidlaag:

Equisetum fluviatile	4.4	1.1	+1	1.1	holpijp
Glyceria fluitans	2.1	+2	.	.	mannagras
Galium palustre	2.2	1.2	1.1	1.1	moeraswalstro
Stellaria palustris	1.1	+2	+1	.	zeegroene muur
Carex rostrata	1.2	2.2	2.2	1.2	snavelzegge
Agrostis stolonifera	1.2	+2	.	.	fioringras
Iythrwm salicaria	+1	1.1	+1	.	kattestaart
Potentilla palustris	+1	5.5	+1	+2	wateraardbei
Cardamine pratensis	+1	.	+1	.	pinksterbloem
Lysimachia nummularia	+1	.	.	.	penningkruid
Ranunculus lingua	.	2.1	+1	.	grote boterbloem
Carex nigra	.	+2	+2	1.2	gewone zegge
Oenanthe fistulosa	.	1.1	.	.	pijptorkruid
Carex disticha	.	.	4.4	.	tweerijige zegge
Menyanthes trifoliata	.	.	3.1	+1	watervriblad
Hydrocotyle vulgaris	.	.	1.1	1.1	waternavel
Valeriana dioica	.	.	1.1	2.2	kleine valeriaan
Mentha aquatica	.	.	1.1	+1	watermunt
Cirsium palustre	.	.	+1	+1	kale jonker
Juncus articulatus	.	.	+1	+2	waterrus
Orchis incarnata	.	.	+1	+1	vleeskleurige orchis
Agrostis canina	.	.	+2	.	kruipeud struisgras
Caltha palustris	.	.	+1	.	dotterbloem
Carex hostiana	.	.	.	2.2	blonde zegge
Carex pulicaris	.	.	.	1.2	vlozegge
Carex panicea	.	.	.	3.2	blauwe zegge
Molinia caerulea	.	.	.	1.2	pijpestrootje
Eriophorum angustifolium	.	.	.	1.1	veenpluis
Succisa pratensis	.	.	.	1.1	blauwe knoop
Potentilla erecta	.	.	.	1.1	tormentil
Festuca rubra	.	.	.	+1	rood zwenkgras
Salix repens	.	.	.	+1	kruiwilg
Galium uliginosum	.	.	.	+1	kleverig walstro
Genista anglica	.	.	.	+1	stekelbrem
Anthoxanthum odoratum	.	.	.	+2	reukgras
Holcus lanatus	.	.	.	+2	witbol
Lotus uliginosus	.	.	.	+1	moerasrolklaver
Frangula alnus	.	.	.	+1	vuilboom
Salix cinerea	.	.	.	+1	grijze wilg

Moslaag:

Mnium affine	.	.	.	+2	rondbladig sterremos
Calliergonella cuspidata	+2 ^o	+2 ^o	2.2	+2	puntmos
Drepanocladus spec.	.	.	.	5.5	sikkelmos

en vooral tandjesgras, gevlekte orchis en vleugeltjesbloem, welke soorten hier aan de heide de orchideeënrijke vorm geven.

De volgende morgen vertrokken we met slecht weer naar de terreinen bij Nijkerkerveen. Het eerste bleek een onoverzichtelijk blauwgrasland te zijn met zeer veel struikopslag, waarbij plaatselijk in lagere delen nog een verlandingsstadium met mattenbies en draadzegge viel te herkennen. Het Molinietum was hier zeer fraai met spaanse ruiter, pilzegge, blonde zegge, zeegroene zegge en sterzegge. Achter een groot stuk vochtige heide bleek nog een wildernis op zichzelf te liggen, waarin vooral blaaszegge, stekelzegge, valeriaan, gele lis, mannagrass en waterzuring een rol speelden.

Het tweede terrein achter de boerderij Kamp is van veel groter belang en heeft een grootser opzet. Dit is wel de plaats waar de verlandingsgezelschappen van de Westveluwe vennen het mooist te zien zijn: prachtige homogene moerasbegroeiingen met vooral holpijp, wateraardbei, draadzegge, riet, mannagrass, moerasbeemdgras, blaaszegge en rietgras als dominerende soorten. Overgang naar en ontwikkeling van het elzenbroekbos kon hier tijdens de excursie goed bekeken worden. Opvallend is, dat hier aan het Alnetum vrijwel nergens een Molinietumzone voorafgaat. Inmiddels verbeterde het weer en trokken we vol enthousiasme naar het laatste terrein: de Grote Zandbrink bij Achterveld, waar de climax van deze luisterrijke excursie werd bereikt door de vondst van weitjes met knopbies temidden van nogal droge heide met dennenopslag. Welke de reden is van het voorkomen van de elders in het binnenland afwezige knopbies is onbekend. Ter toelichting diene bijgaande opname.

Na een kijkje over de omringende heide en in het naastliggende eikenberkenbos moesten we helaas een eind aan deze geslaagde excursie maken; niet zonder ons zelf te beloven terug te komen in dit fraaie Twents aandoende landschap met de vele vergeten hoekjes.

(Voor de opnamen zijn verantwoordelijk: Miek Hoffmann, Dicky Giessen, Ton Damman, Douwe van Swol, Sieuwke v.d. Werf, Piet Kuiper, Nico Kok en Wim van Eck.)

DE GROTE ZANDBRINK BIJ ACHTERVELD (24 juni 1951).

Oppervlakte in m ²	5x6
Struiklaag tot 2,5 m, bedekking in %	5
Kruidlaag tot 0,60 m, bedekking in %	70
Moslaag bedekking in %	100
Grondwater onder het maaiveld in cm	10

Struiklaag:

Betula pendula	1	ruwe berk
Phragmites australis	1	riet
Frangula alnus	+	vuilboom
Pinus sylvestris	(+)	grove den

Kruidlaag:

Molinia caerulea	3.2	pijpestrootje
Schoenus nigricans	2.2	knopbies
Erica tetralix	1.2	dopheide
Potentilla erecta	1.1	tormentil
Genista anglica	1.1	stekelbrem
Carex panicea	2.2	blauwe zegge
Carex pulicaris	2.2	vlozegge
Phragmites australis	1.1	riet
Agrostis canina	1.2	kruipeud struisgras
Sieglingia decumbens	1.2	tandjesgras
Carex hostiana	+2	blonde zegge
Galium palustre	+2	moeraswalstro
Carex flacca	+2	zeegroene zegge
Succisa pratensis	+2	blauwe knoop
Carex nigra	+2	gewone zegge
Hydrocotyle vulgaris	+2	waternavel
Carex oederi ^{x)}	+2	oeder's zegge
Juncus articulatus	+2	waterrus
Ranunculus flammula	+2	egelboterbloem
Calluna vulgaris	+1	struikheide
Platanthera bifolia	+1	welriekende nachtorchis
Salix repens	+1	kruipe wilg
Betula pendula	+1	ruwe berk
Pinus sylvestris	+1	grove den
Frangula alnus	+1	vuilboom
Quercus robur	+1	zomereik
Parnassia palustris	+1	parnassia
Orchis praetermissa	+1	rietorchis
Lysimachia vulgaris	+1	wederik
Mentha aquatica	+1	watermunt
Taraxacum sectie Palustria	+1	moeraspaardebloem
Ranunculus lingua	+1	grote boterbloem
Epipactis palustris	r	moeraswespenorchis
Valeriana dioica	r	kleine valeriaan

Moslaag:

Drepanocladus spec.	5.5	sikkelmos
Fissidens adiantoides	+1	vedermos
Hypnum cupressiforme	+2	klauwtjesmos
Pseudoscleropodium purum	+2	groot laddermos

^{x)} In latere flora's gesplitst in Carex serotina (late zegge) en Carex demissa (lage zegge).